

KRITISCHE TEVREDENHEID TROEF? EEN TERUGBLIK OP 'SEX MATTERS' MET WILLEKE BEZEMER, PEGGY COHEN- KETTENIS, JELTO DRENTH EN WOET GIANOTTEN¹

Luk Gijs²

In deze laatste bijdrage aan dit speciale nummer over het 10e Wereldcongres voor Seksuologie wordt met Willeke Bezemer, Peggy Cohen-Kettenis, Jelto Drenth en Woet Gianotten teruggekeken op 'Sex Matters'. Met felicitaties voor hun noeste arbeid is de vraag aan de orde: "Was het de moeite waard?". Met een evaluatie van de organisatorische aspecten, de inhoudelijke kwaliteit en de seksuologische betekenis van het congres, luidt hun antwoord met kritische tevredenheid en trots: zeer zeker!

Op vrijdag 5 juli jongstleden ontmoetten we in een zonovergoten Utrecht het dynamische kwartet dat het 10e Wereldcongres voor Seksuologie geschraagd heeft. Van vermoeidheid was op het eerste gezicht geen sprake, al was het organiseren van dit evenement geen kattenpis, maar een werk van lange adem. Is het echter de moeite geweest, want zeshonderdvijftig gulden inschrijfgeld is tenslotte niet niks, of is de omgeslagen bladzijde er één om zo snel mogelijk te vergeten? In een gemoedelijk gesprek legden we deze vraag over randvoorwaarden, inhoud en betekenis voor aan Willeke Bezemer, Peggy Cohen-Kettenis, Jelto Drenth en Woet Gianotten.

Financiële problemen in het vooruitzicht... wel of geen congres?

Nadat Nederland in Heidelberg de wens te kennen gegeven had om het 10e Wereldcongres voor Seksuologie in Amsterdam te organiseren, in 1989 verscheidene werkgroepen aan de slag togen, een eerste aankondiging de deur uitging en ingeschreven kon worden... dreigde de Golfoorlog half januari 1991 harde stokken tussen de wielen te steken. Terwijl het organisatiebureau OBA zich afvroeg wie het verwachte gat zou betalen, besliste men door te gaan (zie bijv. de Rubriek Mededelingen, TvS, 1991, 15: 63).

¹ Deze tekst is tot stand gekomen op basis van een vraaggesprek met Willeke Bezemer, Peggy Cohen-Kettenis en Woet Gianotten op 5 juli 1991. Jelto Drenth was verhinderd. Met hem werd uitvoerig telefonisch overlegd op 5 juli 1991.

² Drs. L. Gijs, psycholoog, universitair docent bij de Vakgroep Klinische Psychologie en Gezondheid, Faculteit Sociale Wetenschappen, Rijksuniversiteit Utrecht, Postbus 80140, 3508 TC Utrecht (Nederland).

Dat bleek geen vergissing: trots kondigde het 'Information Bulletin' op donderdag 18 juni 1991 aan dat ongeveer 675 deelnemers uit 40 landen geregistreerd waren... Een cijfer dat op vrijdag 21 juni 1991 opgelopen was tot meer dan 800 deelnemers. Mag er dan op winst gehoopt worden? Met een oog op de 900 participanten in Washington (1983) en de 700 in Jeruzalem (1981), was de oorspronkelijke begroting immers als sluitend voorzien bij 475 deelnemers. Let echter op voor al te grote fantasieën, waarschuwt ons viertal, want in die 800 zit alles, dat wil zeggen ook heel wat inschrijvingen voor 1 dag. En niet te vergeten ook gereduceerde tarieven voor een aantal bezoekers uit het Oostblok. Bovendien hebben we onverwacht heel wat meer - peperduur - geld uitgegeven aan vertalingen. Inderdaad, alhoewel het oorspronkelijk niet zo uitgebreid voorzien was, bood het congres nagenoeg alle dagen Spaanse en Franse simultaan vertaling van de Engelse voertaal. Gianotten, bijgevallen door de anderen, voegt hieraan toe, dat deze communicatie kwesties erg stekelig zijn. In het bijzonder de Fransen en de Spanjaarden deden moeilijk... Wat weinig goeds belooft voor de verdere ontwikkeling van de European Federation of Sexology. Drenth, die zelf van nabij bij deze organisatie betrokken is, gaat niet akkoord: "Toegegeven, die Europese Federatie is nog een teer kasplantje, maar veelbelovend". Gianotten gelooft er niks van. Hij ziet veel meer heil in een samenwerking, een federatie(?) tussen Britten, Skandinaviërs, Duitsers en Nederlanders: daar klopt het hart van de seksuologie en dan nog in een relatief gelijke liberale ideologische kontekst. Over twee dingen zijn ze het echter roerend eens. Nederland mag trots zijn dat er op het congres geen woord Nederlands gesproken is, en verlies zal wel niet geleden zijn.

Een menu om van te smullen?

Kwaliteit troef?

Hoge kwaliteit, zowel inhoudelijk als ideologisch, was een doelstelling die de organisatoren hoog in het vaandel hadden geschreven. Maar is dat gehaald?

Organisatorisch ongetwijfeld wel: globaal gezien verliep de organisatie vlot en waren weinig wanklanken te bespeuren. Ons viertal sprak dit niet tegen... Waarom zouden ze ook: het congres verliep vlot en in een goede sfeer! Een jammere wanklank waren helaas de recepties, waarover Jan Moors (1991), en niemand zal hem tegenspreken, pikant opmerkte: "Het bezoek van het Van Goghmuseum (R: 19/6/1991) was een afgang voor de Amsterdamse gastvrijheid. Wij Nederlanders kunnen dat toch niet goed. Overal elders zou er een muziek-uitvoering aan gekoppeld zijn en zouden er duizenden excuses zijn als de burgemeester zelf geen tijd had kunnen vinden. Nu een raadslid, die een verhaaltje hield dat ook voor boeren uit Texas had gekund". Over het grove tekort aan voldoende borrelhapjes zullen we dan verder maar zwijgen. Al maakte de fraaie 'Hollandse avond' (21/6/1991) in het Scheepvaartmuseum veel goed: "Het beste dat ik ooit heb meegemaakt bij een internationaal congres", straalde Koos Slob (1991). Inhoudelijk meenden Bezemer, Cohen-Kettenis, Drenth en Gianotten dat het congres ook goed geslaagd was en bijvoorbeeld veel beter dan Heidelberg (1987) of Caracas (1989). Daaraan voegden ze de bedenking toe dat de specifieke kontekst van een wereldcongres, onder auspiciën van de World

Association for Sexology, niet uit het oog verloren mag worden. Het is niet de bedoeling om een elitair congres te houden, zoals dat bijvoorbeeld toch wel enigszins het geval is bij het selekte gezelschap The International Academy of Sex Research, maar om een internationaal uitwisselingsforum te bieden met behoud van voldoende wetenschappelijke kwaliteit. Amsterdam is vanuit die optiek gezien goed geslaagd, is de rotsvaste overtuiging van ons kwartet.

Bovendien, aldus Cohen-Kettenis, dien je in de gaten te houden van waar we historisch komen. In vergelijking met Parijs (1974), het eerste moderne wereldcongres voor seksuologie, is een lange weg afgelegd: dit 10e congres is internationaler en dat is een belangrijk gegeven. "Natuurlijk zijn we ons bewust dat niet alles wat blonk, goud was!", waarbij Cohen-Kettenis zelf kritisch aantekende dat ze bijvoorbeeld niet gelukkig was met 'haar' vrije communicatie over 'Seksuele attitudes, kennis en gedrag'. "Overwegend waren de reacties wel positief!" Door ons hoofd schiet het compliment dat de Amerikaan James Weinrich (1991) de congresorganisatoren maakte aan het eind van Symposium 4 'Biologische en gedragsmatige determinanten van seksuele opwinding en bevrediging: vergelijkende studies': "Samen met het symposium gisteren (R: 21/7/1991) over de 'Plasticiteit van seksuele en reproductieve strategieën bij primaten' is dit het allerbeste dat ik ooit op een congres meemaakte". Misschien niet verwonderlijk als je de rij van vooraanstaande onderzoekers bij de deelnemers aan deze symposia zag: De Waal, Wallen, Slob, Goy, Van Hooff, Van der Schoot, Van de Poll, Baum, De Jonge, Adkins-Regan, Mitchell en Brand. Zou het toeval geweest zijn dat deze symposia gesponsord waren door de Dr. J. L. Dobberke Stichting voor Vergelijkende Psychologie en de Stichting Psychon?

Geen hoogtepunten?

Ja maar er waren toch geen echte hoogtepunten, geen absolute toppers op dit congres. Niet iets waar je achteraf van zegt: "Amsterdam, dat was... zoals Hite Rome (1978) was!" "Maar dat was uitdrukkelijk de bedoeling!" risposteren de leiders van het 10e Wereldcongres levendig. Waarna ze onmiddellijk hun stelling nuanceren. Willeke Bezemer wijst erop dat de toespraak van d'Ancona wel degelijk een hoogtepunt was: open taal van een minister over seks is erg ongewoon, voor de Amerikanen zelfs ondenkbaar. De toespraak (zie pagina 162 in dit nummer) betekende een zeer duidelijke erkenning van het congres door de overheid. En Gianotten vindt Nelson's (29/6/1991) 'Mannelijke seksualiteit en spiritualiteit' het hoogtepunt van dit congres. - Prompt duwde hij mij een kopie van de tekst in de hand en bemerkt tevens dat het de hoogste tijd is om studenten geneeskunde en psychologie weer eens wat bij te brengen over de relatie tussen religie en seksuele beleving. "Want veel studenten van vandaag snappen niets meer van religieuze mensen, nog steeds een groot deel van de Nederlandse bevolking, die ze morgen over hun praktijkvloer krijgen!". Na deze ontboezeming, valt iedereen even stil. - Nelson's uitgangsstelling kan als volgt samengevat worden. De ontwikkeling van een masculiene identiteit is grotendeels negatief, omdat 'masculiniteit' hoofdzakelijk gedefinieerd wordt als niet of tegengesteld aan 'feminiteit' en 'homo-zijn'. Zulke masculiniteit is substantieel gefundeerd op lichaamsvervreemding. Met negatieve gevolgen voor vriendschap, sterfelijheidsbeleving, geweldhantering en relatiecapaciteit. Daardoor blijft een meer geïncarneerde

spiritualiteit buiten bereik. Voor verdere reflectie wordt de lezer verwezen naar Nelson's boek 'The intimate connection: Male sexuality, masculine spirituality' (1988).

Onderrepresentaties?

Op onze vraag of sommige gewichtige seksuologische themata niet of te zwak aanwezig waren gaan de ogen van ons kwartet wat sterker gloeien. En zelfbewust, enigszins uitdagend volgt: "Hoezo, wat was dan niet vertegenwoordigd?" Was het niet uiterst markant dat homostudies of hoe je dat thema ook wil noemen, bijzonder afwezig was op het 10e Wereldcongres voor Seksuologie in gay-city Amsterdam? Iets wat de antropoloog en leider van de Amsterdamse Homostudies Gert Hekma ook niet ontgaan was. Want die zei op de publieksavond over 'Verleden, heden en toekomst van de seksuologie' (20/6/1991) dat hij er niets van begreep: geen homostudies op 'Sex Matters', hoe kan dat dan, in Nederland, in Amsterdam? Zelfbewust laat ons viertal er geen twijfel over bestaan: als die afwezigheid van homoseksualiteit of homostudies het geval was, dan is er van kwaad opzet geen sprake geweest. Wel integendeel! Homostudies Nederland heeft op dit Wereldcongres simpelweg de kans laten liggen om uit de hoek te komen. Niet veel anders is het commentaar op de vraag of seksueel geweld niet een ondergeschoven kindje is gebleven op dit 10e congres. "Achtergebleven kindje? Kijk eens goed in het programmaboek. Die visie is toch niet hard te maken als je daarin leest: dinsdag 18 juni 1991: pre-konferentie workshops: 'Vrouwen als overlevers van seksueel misbruik als kind: seksuele problemen en therapie', 'Trauma en betekenis: het begrijpen en behandelen van psychoseksuele traumata, die het gevolg zijn van structureel geweld', 'Geweld en macht bij seksualiteit', 'Een overzicht van de parafilias', 'Paarbehandeling van vrouwen die als kind het slachtoffer van seksueel misbruik zijn geweest'; woensdag 19 juni 1991: ontmoet de experts over 'Seksueel spel of seksueel misbruik door adolescenten'; donderdag 20 juni 1991: ontmoet de experts over 'Incest en kinderen'; vrijdag 21 juni 1991: vrije communicatie over 'Seksuele repressie als een instrument van politieke controle'; zaterdag 22 juni 1991: symposium over 'Seksuele foltering als politiek machtsmisbruik'; en dagelijkse werkgroepen (18.15- 19.30 u.) over 'Omgaan met seks en erotiek in de behandeling van incestslachtoffers', 'Forensische medische seksuologie', en 'Therapie met daders'..."

Met de indruk dat de vier organisatoren toch niet van hun stuk te brengen zijn, verzuimen we deze vraag nogmaals pregnanter te stellen. Hoezo seksueel geweld belangrijk? Maar waarom dan bijvoorbeeld geen Russell, Koss, Malamuth, Marshall of Prentky als hoofdvordrachthouders. En waarom niet minstens één symposium met kanjers over dit in de jaren 80 dominante thema?

De inhoud nog een keer overziend en zonder dat ze enigszins pretenderen dat alles en iedereen aanwezig was, houden Bezemer, Cohen-Kettenis, Drenth en Giannotten vol dat een brede waaier van belangrijke seksuologische themata kwalitatief hoogstaand aanwezig was op 'Sex Matters'.

Verfrissing door vakinhoudelijke communicatie

Intern is het congres niet alleen een vakbeurs met tientallen posters, voordrachten, etc., maar minstens evenzeer, aldus ons viertal, een unieke gelegenheid om nieuwe

kontakten te leggen of oude banden weer steviger aan te halen. In één woord, een wereldcongres is een moment van verkwikking. Niet alleen individueel, maar ook kollektief, waarbij de goede gezondheid van de Nederlandse seksuologie toch wel opvalt. Of is dat alleen maar schone schijn, omdat het zo slecht gaat met de seksuologie in andere landen?

Duidelijke vooraanstaande internationale inbedding is er bijvoorbeeld voor psychofysiologisch seksonderzoek (Everaerd's & Slob's groepen), genderproblemen (Gooren & Cohen-Kettenis, en medewerkers), de erektiologen (voorop de Nederlandse Vereniging voor Impotentie Onderzoek - wat een ellendige naam -), de dierseksuologie (de clubs van Slob, Van Hooff en Van de Poll) en sterk op de voorgrond tredend de bestudeerders van seks en ziekte (bijv. Weijmar Schultz en Van de Wiel). Wat niet wil zeggen dat er geen ruimte voor verbetering is... Wie de schoen past, trekke het aan...

En vergeet niet, zegt Peggy Cohen-Kettenis, dat dit congres toch ook de unieke gelegenheid bood vak-inhoudelijk van gedachten te wisselen met talloze vooraanstaande seksuologen... Waar kan dat nog voor zovele collega's?... Een antwoord bleef uit, doch ondergetekende meent dat deze retorische vraag slechts met "nergens" beantwoord kan worden. Sommigen betwijfelden dat echter radikaal: "Veel 'groten' hadden het laten afweten", verzuchtte Jan Moors (1991) in zijn congresevaluatie. Namen noemde hij evenwel niet. Inderdaad ontbraken groten als bijvoorbeeld Geer, Green, Kaplan, Koss, Marshall, Masters en Johnson. Daar staat echter tegenover dat de meesten van de congresgangers in Amsterdam alle dagen de gelegenheid hadden om met veel andere 'groten' te communiceren. Een bloemlezing ter illustratie: Bancroft (hormonen en seks), Barbaree (verkrachting), Baum (dierseksuologie), Beck (psychofysiologie), Everaerd (emoties en seks), Gooren (transseksualiteit), Goy (dierseksuologie), Hawton (resultaten van sekstherapie), Heiman (psychofysiologie en systeemtherapie), Van Hooff (dierseksuologie), Kockott (seks en psychiatrie), Krane (urologische erektieproblemen), Jensen (ziekte en seks), Money (gender, parafilia), Van de Poll (dierseksuologie), Reinisch (seks en AIDS), Rubin (seks en macht), Schover (seks en ziekte), Slob (dierseksuologie), Tiefer (feminisme), Udry (seksualiteit bij adolescenten), Verhulst (systeemtherapie), Vandereycken (seks bij psychiatrische patiënten), De Waal (primaten), Zucker (genderproblemen bij kinderen).

Interculturele seksuologische vormgeving... een kernbetekenis van Amsterdam

Internationalisering

Een groot doel van de organisatoren was het bevorderen van interculturele uitwisseling tussen seksuologen. Het maken van contact met het Oostblok stond hierbij voorop: "Op dit congres zal voor het eerst in de geschiedenis de mogelijkheid bestaan om uitwisseling tussen Oost en West tot stand te brengen. Laten we deze kans niet missen!", schreef congrespresident Bezemer in de tweede aankondiging. Maar niet alleen met het Oostblok, vullen onze gasten aan, evenzeer met mensen uit andere niet-Westerse landen. Zij kunnen onze steun vaak goed gebruiken... Alleen al het vrij en frank met collega's kunnen praten over seks is voor vele niet-Westerse seksuologen

een grote steun! Zijn ze in hun opzet geslaagd? Brengen we de internationale deelname aan 'Sex Matters' daartoe in een overzicht bijeen³: Algerije, 2; Argentinië, 9; Australië, 10; Bangladesh, 1; België, 40; Brazilië, 15; Bulgarije, 3; Canada, 25; Chili, 1; China, 3; Colombia, 1; Cuba, 1; Dubai, 1; Duitsland, 53; Frankrijk, 32; Griekenland, 2; Groot-Brittannië, 32; Hongarije, 5; Hong Kong, 4; Italië, 24; India, 11; Indonesië, 3; Israël, 11; Japan, 21; Korea, 2; Maleisië, 1; Mexico, 4; Nieuw-Zeeland, 1; Nederland, 215; Noorwegen, 13; Oostenrijk, 4; Polen, 4; Porto Rico, 10; Portugal, 11; Roemenië, 2; Saudi-Arabië, 2; Senegal, 2; Singapore, 1; Sovjetunie, 5; Spanje, 33; Taiwan, 3; Tsjechoslowakije, 6; Thailand, 1; Tunesië, 2; Turkije, 2; Venezuela, 5; Verenigde Staten van Amerika, 85; Zuid-Afrika, 9; Zweden, 27; Zwitserland, 14. Samen 789 deelnemers uit 51 landen. Al dient één en ander stevig gerelativeerd te worden. De westerse dominantie is nog zeer overweldigend: Europa (min Oost-Europa)(517) en Noord-Amerika (110) zijn samen goed voor niet minder dan 627 deelnemers of 79%! Oost-Europa was goed voor 25 participanten (3%) en de rest van de wereld was vertegenwoordigd met 137 personen (18%). Zeer zeker vinden onze vier collega's, is er nog veel werk te verrichten om een verdere internationalisering van de seksuologie waar te maken. "Hier is echter zeer goed werk geleverd", straalt Gianotten, "Niet minder dan 37 beurzen werden binnengehaald om even zo vele seksuologen uit den vreemde naar Amsterdam te brengen". Scherp steekt evenwel de afwezigheid van participanten uit Afrikaanse en Mohammedaanse landen...

Problemen voor de seksuologie

Desalniettemin zien deze vier Nederlandse seksuologen grote problemen voor die internationalisering van de seksuologie. Immers voor particulieren is het zelf betalen van congres- en verblijfskosten niet bepaald niks. Met lokaties als Rio de Janeiro (Brazilië) en Yokohama (Japan) voor het 11e (1993) en 12e (1995) Wereldcongres, zal dit valuta-probleem verder op de spits gedreven worden. "Wij verwachten dan ook zeer kleine Nederlandse delegaties aldaar, en denken dat nog minder mensen uit andere, vaak armere landen die verplaatsingen zullen maken..." Fundamenteeler is voor Bezemer et al. de grote vraag hoe de seksuologie internationaal georganiseerd moet worden om grotere efficiëntie en slagkracht te krijgen. Makkelijk zal dat niet gaan. Al zeggen onze geïnterviewden niet hardop wat Jan Moors (1991) helder vertolkte, "De WAS (World Association for Sexology) stelt niets voor en we moeten daar geen lid van worden. Zelfs het bestuur was niet compleet aanwezig", dan toch is mijn indruk dat ze hetzelfde denken: De WAS is te licht. Ze mist visie en is teveel een wassen neus op de landelijke organisaties. (Zie bijlage 1 voor een overzicht van WAS-leden.) Verder ontbreken teveel belangrijke seksuologische organisaties; zoals de International Academy of Sex Research, en zijn sommige landen ondanks de schijn van het tegendeel niet gerepresenteerd. Men kan bijvoorbeeld moeilijk volhouden dat de 'Société des sexuologues universitaires de Belgique' of de 'Stichting voor medische seksuologie' de seksuologen van hun land representeren! Eén en ander brengt ons bij de Europese seksuologie en Amsterdam. "Waren de Duitsers

³ Dit overzicht werd samengesteld op basis van de 'List of participants in alphabetical order as per 11 June 1991' en de 'Additional List of participants in alphabetical order per country as per 20 June 1991'.

niet de grote afwezigen?" "Afwezig, helemaal niet, integendeel". Met zwier gaat wederom het programmaboek open en wordt ondergetekende opmerkzaam gemaakt op namen als Eicher, Fahrner, Kockott, Jühneemann, Molinski, Dmoch, Oschmann, Wille, Löffler. Maar ook fijntjes verwezen naar pagina 55. Daar staat te lezen dat er op donderdag 18 juni 1991 een extra meeting is van de 'Gesellschaft für Praktische Sexualmedizin'. En niet te vergeten 53 Duitse deelnemers. "Dat is allemaal juist", merk ik op, "doch waar waren mensen als Schmidt, Schorsch, Sigush en Dannecker?". "Dat kan je ons niet ten kwade duiden", verweren Bezemer et al. zich. "Ze willen met hun club niets te maken hebben met de WAS en haar congressen! En mijden ze bijgevolg konsekvent als de pest. Isolationisme troef!" Nu vraag ik me af: "Zouden er vooraf pogingen ondernomen zijn om deze 'gekke toestand' te remediëren voor Amsterdam?"

"Van de Duitsers naar de Britten", wenkt Gianotten. "Hun deelname was uiterst verheugend! In Heidelberg waren ze nagenoeg afwezig! Hier zijn ze, ondermeer met Bancroft en Hawton, prominent en talrijk aanwezig! Vanzelfsprekend blijft er ruimte voor verbetering".

De belabberde maatschappelijke status van de seksuologie

"De interne strubbelingen moeten overigens niet al te zeer opgeklopt worden. De seksuologie behoort wel haar belabberde maatschappelijke status ter hand te nemen", zegt Bezemer. Kapitaal aantrekken voor de seksuologie blijft helaas een verschrikking. (Zouden de seksuologische urologen deze mening delen?) Illustratief vertelt Gianotten dat het congres met uiterste inspanning 180.000 gulden aan subsidie binnen wist te rijden. Ter illustratie vergelijkt hij dit met een op stapel staand congres over in vitro fertilisatie. "Zonder al te veel moeite halen ze daar 8 ton (hoofdzakelijk industriële) subsidie binnen!"

Helemaal bedroevend is het gesteld, vinden Bezemer et al., met de representatie van de seksuologie in de media. Als ze al geïnteresseerd zijn, wordt de seksuologie vooral gezien als een rareitencabinet: "Hallo mevrouw, mijnheer, u spreekt met x van krant y, of programma z. Wat denkt u van necrofilie?", is het voorbeeld dat gegeven wordt. Wat een verschil met bijvoorbeeld AIDS... dat is nog steeds nieuws: van seks ga je dood. Van een pessimistische noot gesproken om een vraaggelbesprek te beëindigen. Alweer fin de siècle?

Besluit

Uitkijken wordt het nu naar het boek 'Sex Matters', dat zal uitgegeven worden door Elsevier. In tegenstelling tot John Bancroft, die niets ziet in zulke congresboeken, zijn onze gasten overtuigd van het nut van een dergelijke publikatie: ze kan een goede staalkaart bieden van de internationale seksuologie, in het bijzonder nuttig voor niet West-Europeanen en niet-Amerikanen. Hun ambitieuze doelstelling dat boek nog in 1991 het levenslicht te laten zien, houden de vier vast.

Wachtend op andere (inter)nationale evaluaties, is de bladzijde van het 10e Wereldcongres voor Seksuologie omgeslagen. Dit congres zal ongetwijfeld DE wereld niet veranderen, maar het was een goed wereldcongres. En dus, indachtig Maureen Luyens' (1991) woorden: "Je moet het toch maar durven... je moet het toch maar doen", passen hartelijke felicitaties voor Willeke Bezemer, Peggy Cohen-Kettenis, Jelto Drenth en Woet Gianotten.

Literatuur

- Hekma, G. (1991). *Mededeling op de publieksavond 'Verleden, heden en toekomst van de seksuologie'*. Ongepubliceerd, Amsterdam.
- Luyens, M. (1991). *Persoonlijke mededeling tijdens 'Sex Matters'*. Ongepubliceerd, Amsterdam.
- Moors, J. (1991). *Nota's over 'Sex Matters'*. Ongepubliceerd, Rosmalen.
- Nelson, J. B. (1988). *The intimate connection: Male sexuality, masculine spirituality*. The Westminster Press, Philadelphia.
- Slob, A. K. (1991). *Persoonlijke mededeling tijdens 'Sex Matters'*. Ongepubliceerd, Amsterdam.
- Weinrich, J. (1991). *Mededeling aan het eind van het symposium over 'Biologische en gedragsmatige determinanten van seksuele opwinding en bevrediging: vergelijkende studies'*. Ongepubliceerd, Amsterdam.

Summary

Critical satisfaction trumps? A retrospect on 'Sex Matters' with Willeke Bezemer, Peggy Cohen-Kettenis, Jelto Drenth and Woet Gianotten.

Has 'Sex Matters', the 10th World Congress of Sexology, attained his ends? In an interview on juli the 5th the main architects of this congress, Willeke Bezemer, Peggy Cohen-Kettenis, Jelto Drenth and Woet Gianotten, answered this question with a critical but affirmative yes. In this last article of this special issue on 'Sex Matters' a summary of that interview is given.

Bijlage 1:

Overzicht van de World Association for Sexology. Aangesloten leden per april 1991.

Amerika

Argentinië: Asociacion Argentina de Sexualidad Humana.
Argentinië: Sociedad Argentina de Sexualidad Humana (SASH).
Brazilië: Centro de Sexologia de Brasilia.
Brazilië: Sociedade Brasileira de Sexualidade Humana.
Brazilië: Sociedade Brasileira de Sexologia.
Brazilië: Sociedade Civil Bem-estar Familiar no Brasil (BEMFAM).
Canada: Département de Sexologie; Université du Quebec á Montréal.
Columbia: Columbian Sexological Society.
Uruguay: Federacion Latinoamericana de Sociedades de Sexologia y Educacion Sexual (FLASSES).
Venezuela: Sociedad Venezolana de Psicologia Sexologia (SOVEPSEX).
Venezuela: Unidad de Terapia y Educacion Sexual (UTES).
USA: The Institute for Advanced Study of Human Sexuality.
USA: American Association of Sex Educators, Counselors and Therapists (AASECT).
USA: Society for Sex Therapy and Research (SSTAR).
USA: Society for the Scientific Study of Sex (SSSS).

Azië

Indië: Indian Association of Sex Educators, Counsellors and Therapists.
Israël: Israel Society of Sex Therapy (ISST).
Japan: Japanese Association of Sex Counsellors and Therapists.
Japan: The Japanese Association for Sex Education (JASE).
Hong Kong: Hong Kong Sex Education Association.

Europa

België: Société des Sexologues Universitaires de Belgique.
Duitsland: Deutsche Gesellschaft für Geschlechterziehung (DGG).
Duitsland: Deutsche Gesellschaft für Socialwissenschaftliche Sexuelforschung e.V.
Duitsland: Gesellschaft für Praktische Sexualmedizin.
Duitsland: Gesellschaft zur Förderung Sexualmedizinischer Fortbildung e.V. (GFSP).
Frankrijk: Académie des Sciences Sexologiques.
Frankrijk: Ecole Francaise de Sexologie (EFS).
Frankrijk: Société Francaise de Sexologie Clinique.
Griekenland: Greek Society for Andrology and Sexologie (GASS).
Italië: Associazione Italiano di Studio di Sessuologia Clinica.
Italië: Instituto Internazionale di Sessuologia (IIS).
Italië: Società di Sessuologia Clinica.
Nederland: Stichting voor Medische Seksuologie.
Portugal: Sociedade Portuguesa de Sexologia Clinica.
Spanje: Sociedad Sexologica de Madrid.
Tsjechoslovakije: Czechoslovak Sexological Society.
Zwitserland: European Federation of Sexology (EFS).
Zwitserland: Unité de Sexologie.

Oceanië

Australië: Australian Association of Sex Educators, Researchers and Therapists.
Nieuw-Zeeland: New Zealand Society on Sexology.